

EGUZKI URTEAGA

Murrizketak kulturaren

2008. urteko irailean finantza-krisia hasi zenetik, Lehman Brothers enpresaren porrotarekin eta *subprimesen* krisiarekin, herri garatuek ikusi dute nola beraien hazkunde ekonomikoak, enplegu tasak eta erosmen-botereak behera egin duten eta nola langabeziak, prekarietateak eta behartasunak gora egin duten. Egoera horrek administrazio publikoen defizitak eta zorpetze-tasak igoarazi ditu, gobernua gerria es-tutzera behartuz. Austeritate politika horietan, lehentasun batzuk finkatu dira, hala nola jarduera ekonomikoa, enpleguaren sorrera ala gizarte politiken babesa. Aldiz, kultura bigarren maila batean gelditu da, funtsezkoa ez balitz bezala. Bai Espainiako Gobernuak bai Eusko Jaurlaritzak murrizketa nabarmenak burutu dituzte eremu horretan, hainbat enpresa, elkarte ala fundazio kinka larrian jarritik eta zenbait arteren geroa baldintzatuz.

Krisiaren jatorria eta kudeaketa

Komeni da krisiaren jatorriari begirada bat ematea. Izan ere, Europar Batasuneko herri gehientsuenek finantza-krisi bati aurre egin behar izan diote 2008ko irailaren 15ean Lehman Brothers inbertsio-bankuak porrot egin ostean. Porrot hori, maila handi batean, bereziki Estatu Batuetan eta, maila apalago batean, Europan gauzatutako hipoteka ustelen ondorioa da. Horrek konfiantza eza eragin zuen inbertitzaileen artean, eta mundu osoko burtsen beherakada azkar bezain nabarmena eragin zuen. Krisia orokortzeak mundu

osoko hainbat banku, aseguru-etxe eta inbertsio-funts arriskuan jartzen zituen, nazioarteko banku-sistemaren hondamendia eragiteko arriskua sortuz.

Egoera horren aurrean, bankuek dei egin zieten estatuei, Europako Banku Zentralari eta Nazioarteko Diru Funtsari laguntza eske, erreskatatzeko asmoz, une baterako nazionalizatuz, banku horietan partaidetzak hartuz edo baldintza onetan —interes-tipo ala itzultze-eppei dagokienez— berariei dirua uzteko eskatuz. Une berean, estatuek berpizte ekonomikorako planak osatu eta ondoren gauzatu dituzte, 1929ko burtsaren hondamendiak sortu zuen depresio ekonomiko luze bezain sakona ekiditeko nahiarekin. Estatuaren esku-hartze bikoitz horrek beraien defizit zein zorraren hazkunde nabarmena eragin zuen.

Une horretan, Europar Batasunak eta berori osatzen duten estatuek aukera eduki zuten, emandako laguntzaren truke, finantza-sistema arautzeko. Aitzitik, egindako adierazpen gogorrek eta asmo handinahiek geldotasuna gordetzen zuten. Hain da egia, ezen, 2009tik landa, finantza-merkatuak kezka adierazten hasi baitziren estatuek beraien zor subiranoa ordaintzeko ahalmenaren inguruan. Kezka hori handitzeak arrisku-sarien gorakada eragin du, praktikatzen diren interes-tasak igoaraziz eta estatuak kinka-larrian jarritz, geroz eta zailtasun handiagoak dituztelako beraien zorra finantza-merkatuen bidez diruztatzeke. Interes-tasak hain garaiak izan dira, ezen hainbat estatu, Grezia, Irlanda ala Portugal barne, *troikaren* (Europar Batasuna, Europako Banku Zentrala eta Nazioarteko Diru Funtza) esku-hartzea eskatzera bortxatuak izan baitira.

Interes-tasa jasangarrietan dirua uztearen truke, *troikak* politika makroekonomiko gogorak aplikatzera derrigortu ditu, esan nahi baita murrizketa eta zerga igoera itzelak gauzatzera. Austeritate politika horiek inbertsio publikoa, funtzionario kopurua eta osasunean, hezkuntzan ala kulturaren inbertitutako dirua murriztera eraman ditu. Horri zerga zuzen eta zeharkakoen gorakada gehitu behar zaio, herritarren

erosmen-boterea gutxituz eta, ondorioz, barne-kontsumoa mugatuz. Politika horiek, hiru urteko epean, estatu-kideen defizitak eta zorrak murriztea zuten helburu, nahiz eta ekonomiaren kontrakzioa eta langabeziaren gorakada eragin.

Egia esan, austeritate politikak ez dira eraginkorrak izan ekonomikoki eta zorigaitzokoak izan dira sozialki, zeren, langabeziaren, prekarietatearen eta behartasunaren gorakada eragiteaz gain, ez dute ekonomia berpizteko eta defizita zein zorpetzea gutxitzeko balio izan. Hori murrizketen eragin biderkatzaileak gutxiestearen ondorioa da. Izan ere, Europar Batasuneko ekonomialariek pentsatzen zuten xahupen publikoa %1 jaisteak defizita %0,5 gutxiaraziko zuela. Baina, praktikan, eragin biderkatzailea -1,5 ala -1,7koa izan da, esan nahi baita gastuaren murrizketa defizitaren eta zorraren %0,5 eta %0,7ko gorakadarekin bat joan dela.

Egoera horren arrazoa sinplea da: inbertsioaren eta gastu publikoaren murrizketak eskaeraren kontrakzioa dakar; horrek enpresak beraien ekoizpena eta inbertsio produktiboa mugatzera daramatza, eta, bidez batez, beraien plantillak txikitzen. Langabeziaren gorakadak eta geroak sortzen duen ziurgabetasunak, kontsumoa gutxitzeaz gain, xahupen publikoa handitzen du, zeren langabetuak zuzenean ala zeharka diruztatu behar dira. Horrek guztiak aurrekontuen desorekak areagotzen ditu, estatuak murrizketa berriak ezartzera derrigortuz. Azken horiek, arazoa konpondu beharrean, egoera okertu dute. Eta murrizketa horiek eremu ezberdinek ukitzen dituzte, kultura lehen sakrifikatua delarik.

Murrizketak kulturen eta eragindako erreakzioak

Krisia hasi zenetik, eta bereziki 2009tik landa, bai Espainiako Gobernuak bai Eusko Jaurlaritzak murrizketa itzelak egin dituzte kulturarekin zerikusia duten alor guztietan, hala nola, hezkuntzan, ikerkuntzan, kultura ekoizpenean, hizkuntza politikan... Horrela, PPko gobernu osatu zenetik,

Kultura, Hezkuntza eta Kultura Ministerioaren aurrekontua %12 jaitsi da 2011n, %21,2 2012an eta %30 inguru 2013an. Azken lau urteetan, beherakada %70ekoa izan da. Kultura-remu eremu guztiak ukitu dira: museoak, liburutegiak, artea ala zinema; museo eta antzokietan egin diren murrizketak bereziki gogorak izan dira. Murrizketa horiek eragin zuzena daukate Euskal Herrian, Euskaltzaindia horren adibide delarik. Hain zuzen ere, 2011z geroztik, Ministerioak Euskaltzaindiari ematen dion diru-laguntza %70 jaitsi da, eta azken urtean beherakada %50ekoa izan da.

Azken murrizketa hori bereziki ulergaitza da, dakigunean bai euskarak bai Euskaltzaindiak geroz eta errekonozimendu handiagoa dutela administrazio publikoen aldetik, direla europarrak, espainiarrak edo autonomikoak. Izan ere, lehen aldiz azken 300 urteetan, iragan den 2012ko martxoaren 14an, Espainiako Errege Akademiak euskara omendu zuen Madrilan ekitaldi instituzional batean. Ekitaldi horretan, Wert ministroak euskara goraiatu zuen osagai integraztaile gisa aurkeztuz. Halaber, Europar Legebiltzarrak Euskaltzaindiari 2013ko Europako Herritarra saria eman dio. Sariak, Europar Batasunaren baitan, balio europarren alde borrokatzen diren, integrazioa sustatzen duten eta nazioarteko lankidetzara bultzatzen duten pertsona eta erakundeak omentzen ditu.

Nahiz eta txikiagoak izan, Eusko Jaurlaritzak aplikatutako mozketak garrantzitsuak dira. Rikardo Gatzagaetxebarria Ogasun eta Finantza sailburuak adierazi duenaren arabera, 2013an Kulturaren egingo diren murrizketak Hezkuntzan gauzatuko direnak baino handiagoak izango dira. Aurreikuspenen arabera, Hezkuntzari sagaratutako aurrekontua %7 jaitsiko bada, Kultura eta Hizkuntza Politikari dedikatutakoa %22 apalduko da. Horren arabera, esaterako, irrati-telebista publikoak 33 milioi euro gutxiago jasoko lituzke.

Murrizketa horiek erreakzio ugari eragin dituzte, bereziki kulturagintza eta euskalgintzako elkarte eta federazioena. Adibidez, Paul Bilbao Kontseiluko idazkari nagusiak «oso

potolotzat» jo du mozketa, eta ohartarazi du lehen ere eskasaz zen alorra gehiago ahulduko duela. Bere aburuz, «eragin zuzena izango du normalizazioan eta euskalgintzan». Hala ere, Ander Iturriotz Euskal Idazleen Elkarteko lehendakariak dio itxaropena zapuztu dela. *Berrria* egunkariari honakoa adierazi dio:

Lehentasan markatu behar ziren, eta euskal nortasuna ez dago lehentasunetan. Osasuna eta poltsikoa ez ezik, arima ere zaindu beharrekoa da, baina kultura ez da ezinbestekotzat jotzen.

Eusko Jaurlaritza babesten duen alderdiak ere onartzen du murrizketa horiek ez direla egokienak eta ez dagoela negoziaketarako tarte handirik. Horrela, Itxaso Atutxa BBBko lehendakariak dioen erara:

Normalean, negoziazio bati begira ari zarenean, zerbait gordetzen duzu bestearen eskaerei erantzun eta adostasunetara iristeko, baina egoera hain da larria, ez dagoela tarte handirik.

Murrizketen ondorioak

Murrizketak urtetik urtera mantentzen eta, zenbait kasutan, areagotzen direnean, eraginak biderkatzen dira. Izan ere, lehen urtean ala lehen bi urteetan, fundazio, elkarte eta enpresa ezberdinak murrizketei aurre egiten saiatzen badira, batik bat kudeaketa hobetuz eta barne-antolaketa razionalizatuz, denbora joan ahala, lan-taldeak berak ukitzen dira. Esaterako, 2010-2011 ikasturtean, euskaltegi guztiei aplikatu zaien murrizketa %6koa izan da, baina udal ikastegietan beharakada %12,4koa izan da, esan nahi baita bikoitza. Hori nabaritu da irakasleen kontratazioan, soilik plantillakoak direnek emango baitituzte eskolak, interinoen kalterako.

Murrizketa politika horiek jarraitzen badute, litekeena da kulturgintzan eta euskalgintzan jarduten duten hainbat profesional, elkarte eta erakunde pixkanaka desagertzea. Hainbat urteko lana eta indarra eskatu duten egiturak ezereztu daitezke administrazio publikoek ez badituzte beraien le-

hentasunetan sartzen. Kultura ez da «arima gehigarri» bat, ezta «entretanimendu» bat ere, Montoro ministroak adierazi zuen bezala. Pertsonen eta gizarteen muina osatzen du, eta ez bata ez besteak ezin dute aurrera egin ez badaude kulturaz elikatuak. Are eta gehiago ezagutzaren gizarte batean bizi garenean, non immateriala denak geroz eta garrantzi handiagoa daukan.¶